

Irodalom

- [1] IBM. DOBIS/LIBIS – an executive overview. = IBM Form Number GB11-5869 or GC28-8060.
- [2] IBM: Dortmund and Leuven library systems with periodicals control librarian's guide. = IBM Form Number SB11-5490 or SH20-2655.
- [3] FRYSER, B. S.– STIRLING, K. H.: The effect of spatial arrangement, upper-lower case letter combinations, and reverse video on patron response to CRT displayed catalog records. = Journal of the American Society for Information Science, 35. köt. 6. sz. 1984. p. 344–350.
- [4] McALLISTER, C.– McALLISTER, A. S.: A case for conversational cataloging. = The Electronic Library, 1. köt. 1. sz. 1983. p. 59–67.
- [5] McALLISTER, C.: DOBIS/LIBIS: an online, integrated, turnkey local library system. = Essen Symposium on Local Library Systems, szept. 24–27. 1987. Gesamt-hochschulbibliothek Essen, 1984.
- /McALLISTER, C.: The online public access catalogue in DOBIS/LIBIS. = Program, 21. köt. 1. sz. 1987. p. 25–36./

(Trébits Gyuláné)

Mit jelent a könyvtárak számára a desktop publishing?*

Az utóbbi években a könyvtárak figyelme fokozottabban fordult az automatizálás, főleg az állományellenőrzés, a kölcsönzés és a katalogizálás számítógépesítése felé. A személyi számítógépek megjelenése, olcsó volta és teljesítőképességének növekedése a kiskönyvtárak számára is lehetővé tette, hogy a naponta ismétlődő rutintevékenységek illetően kiváltására gondoljanak.

A személyi számítógépre szert tevő könyvtárak kezdetben rendszerint szövegszerkesztő programokat szereztek be: ezek segítségével mindaz, ami korábban írógépelési munkával járt, a továbbiakban sokkal hatékonyabb módon vált elvégezhetővé. A szövegszerkesztés számítógépesítése nyomán terjedt el a táblakezelés az adatbázis-kezelés és a grafika automatizálására.

A DTP több a szövegszerkesztésnél: a különböző forrásokból – pl. szövegszerkesztő, táblázatkezelő és grafikai programokból – nyert információk oldalakká szerkesztését teszi lehetővé számítógép felhasználásával. Néhány évvel ezelőtt az Aldus Corporation jelent meg úttörőként a *PageMaker* nevű tükörszerkesztő programjával a számítástechnikai piacon.

Mit tud a DTP?

A számítógépes oldalszerkesztés legfőbb előnye az az idő, amelyet különben a dokumentumok tervezésére és korrigálására fordítanánk. A DTP-szoftvercsalád a következőkre képes:

- ▶ nyomdai díszekkel való ellátásra,
- ▶ diagramok készítésére és árnyékolásra,
- ▶ léniázásra,
- ▶ tükörkészítésre, azaz a szöveg és a grafika optimális kombinálására egy-egy oldalon,
- ▶ az oldal-, illetve hasábátmenetek hibátlanóságának biztosítására,
- ▶ az ún. "wysiwyg"-re (ez a "what you see is what you get" betűszava), amely a képernyőn látott és a kinyomtatott oldal azonosságára utal.

* Desktop publishing (DTP) = íróasztalról publikálás; egy-mozzanatos oldalszerkesztés. – A ref.

Aligha szorul bizonyításra, hogy a "wysiwyg"-adottság milyen előnyöket kínál az oldalszerkesztőknek, akinek többé nem kell várakoznia a "kefelevonatra", szabadon változtathat-módosíthat a képernyőn, amelyen gyakorlatilag a "végtermék" hű mását látja.

A DTP-szoftverek használatát ideálisan egészítik ki a közelmúltban mérsékelt áron forgalomba került lézernyomatók. Velük jó minőségű, 300 DPI (dots per inch = pont per hüvelyk) felbontású képek készíthetők. Előszeretettel használják őket a kisebb példányszámú kiadványok előállítására. E nyomtatók olyan fotókész eredetik készítésére is alkalmasak, amelyek egyenesen küldhetők másolásra vagy nyomdába. A csúcsmínőségű betűszedő rendszerek 1000 DPI felbontásúak. Kidolgozták már azokat a DTP-programokat is, amelyek lehetővé teszik a betűszedő számítógép részére a közvetlen olvasást.

A DTP-műveletekhez az információkat különféle szövegszerkesztési, táblázatkezelői vagy grafikai számítógépes programok készítik. Az előadók e programokat egyre sikeresebben bővítik ki DTP-funkciókkal.

Üzemeltetés

A DTP üzemeltetésének alapvető eleme a mikro-számítógépes munkaállomás. Jelenleg ez egy Apple Macintosh vagy egy MS-DOS bázisú gépkészlet lehet. Elsőként (1985-ben) a Macintosh jelentkezett egy olyan programmal, amely lézernyomatóval működik, szöveget-grafikát kiváló kimenettel kombinál, és könnyen megtanulható.

A munkaállomáson lennie kell még egy monitornak (a nagyfelbontású grafika megjelenítésére), egy mikroprocesszornak, legalább 640 K véletlen hozzáférési memóriának, továbbá merevlemeznek (az elkészült állomány tárolására).

Csak aki már megkísérelte a képernyőn való rajzolást (grafikakészítést) a billentyűzéssel mozgatott kurzorral, érti meg igazán, hogy milyen fontos input-eszköz az "egér" is. A DTP nyújtotta előnyök akkor érvényesülnek igazán, ha a lézernyomatóknak elegendő puffertkapacitásuk van a letöltött betűkészletek és dokumentumok tárolására.

Egy tipikus PC-bázisú rendszer kb. 10–20 ezer dollárba kerül. Érdemes azonban figyelembe venni, hogy a könyvtárban általában már van egy-egy személyi számítógép nyomtatóval és különféle szoftvercsomagokkal, így a DTP előnyeire egy néhány száz dollárba kerülő tükörszerkesztő szoftver beszerzése révén juthatnak hozzá.

Előnyök – hátrányok

Mivel a DTP sem csodaszer, beszerzése előtt mérlegelni kell használatának előnyeit és hátrányait. Íme, az előnyök:

- ▶ Azáltal, hogy a dokumentumok nyomdakész előállítására házon belül történik, több idő marad a dokumentumok készítői számára.
  - ▶ A szerző/szerkesztő nagy rugalmassággal kísérletezhet az optimális szövegtükrök gombnyomásra történő kialakításával.
  - ▶ Mód van az információ későbbi "újracsomagolására", az egyes szövegrészek cseréjére-módosítására, a más és más olvasótábor ízléséhez való igazítására.
- Meg kell említeni azonban néhány negatívumot is:
- ▶ A DTP használata hosszabb betanulási időt és alaposabb gyakorlatot követel meg, mint más egyéb, pl. egy-egy szövegszerkesztő szoftver használata.
  - ▶ Bárkiből nem lesz DTP-operátor. Ahhoz, hogy valaki professzionális végterméket tudjon előállítani, elengedhetetlen bizonyos fokú adottság a grafikához, készség a tervezéshez, jártasság a tipografizálásban stb., hiszen csak ilyen ismeretek birtokában aknázhatók ki a DTP előnyei.

A DTP jövője a könyvtárakban

Az elkövetkező években minden bizonnyal felgyorsul a DTP fejlődése. A hardverpiacon megjelennek az otthoni használatra és kisebb hivatalok számára kifejlesztett, mérsékelt árú, lézerműködésű, nagy sebességű és felbontóképességű nyomtatók. A nagyobb rugalmasság és felbontóképesség lehetővé teszi a monitorokon való megjelenítésnél a "wysiwyg"-jelenség előidézését, azaz megtekinthetjük a nyomtatandó végtermék hű képét. A DTP-

programcsomagok mind kezelhetőbbé, felhasználóbaráttá válnak, s előbb-utóbb bekövetkezik a szövegszerkesztő és a DTP-programok egybeolvadása is.

A DTP könyvtári használatának két főbb területe van: az adminisztrációs munkák és a külső szolgáltatások.

Az adminisztratív feladatok közé tartozik az egyes röplapok, körlevelek, broszúrák megjelentetése. Ezeket a feladatokat eddig a könyvtárak grafikai és klipteknikával oldották meg. A DTP ennél lényegesen többre képesít: a különféle könyvek, bibliográfiák, kezelési utasítások és jelentések is házon belül készíthetők el.

A külső szolgáltatások szempontjából a DTP rangot ad a könyvtárnak, hiszen gyökeresen megváltoztatja az információ kezelésének és terjesztésének útját. Az eddigieknél lényegesen nagyobb lehetőségek nyílnak meg az egyes szerzők és kisebb csoportok előtt saját publikációik megjelentetésére. A "magánkiadások" mindennapos gyakorlattá válnak. (Más kérdés, hogy ezzel kapcsolatban bizonyára fel fognak vetődni különféle terjesztési, plagizálási és copyright problémák, amelyek megnyugtató megoldás után kiáltanak.)

A DTP csak egy része az információs és ügyvitel-gépesítési forradalomnak, bár nyilvánvalóan kifinomultabb része, hiszen lényeges hatást gyakorol a publikációs gyakorlat megváltoztatására, s a könyvtárak számára is új helyet jelölhet ki ebben a forradalomban.

Végül itt érdemes emlékeztetni a "papírmentes világ" eljövételével kapcsolatos jóslatokra. A ma valósága ezekre rációzni látszik, hiszen éppen a számítástechnika, ezen belül a DTP-program az emberbarátabb megoldás visszatérését teszi lehetővé. A magasabb szinten való visszatérést a vonzó, szemet pihentető, papíralapú, nyomtatott információhordozók előállításához.

/BEAUMONT, J.: Desktop publishing: what does it mean for libraries? = Canadian Library Journal, 45. köt. 3. sz. 1988. p. 141–144./

(Zoltán Imre)

A besorolási adatok egységesítésének helyzete

A besorolási adatok egységesítése (*authority control*) az USA-ban Cutter óta fontos kérdés mind a könyvtárosképzésben, mind pedig a katalógizálók gyakorlati munkájában; mégis gyakran úgy tűnik, mintha a könyveknek mielőbbi polcra kerülése mindennél fontosabb lenne. A szerzők háromféle vizsgálatot végeztek: irodalomkutatókat és -elemzőket foglalkoztattak; vizsgálták, hogy az egyetemi és főiskolai könyvtárak hogyan végzik a besorolási adatok egysé-

gesítését; végül pedig a testületi és személynév-alakok használatának problémáival foglalkoztatták saját könyvtárjukban.

Irodalmi szemle

Az irodalmi szemle az utóbbi két évtized alatt a tárgyban megjelent közel 70 cikk közül a fontosabbak tartalmát ismerteti és veti össze. Kezdetben többen